

Romano

R O M S K I

them

S V E T

berš/leto: 5

december 1999, številka 7

OBMOČNO SREČANJE FOLKLORNIH SKUPIN

stran 15

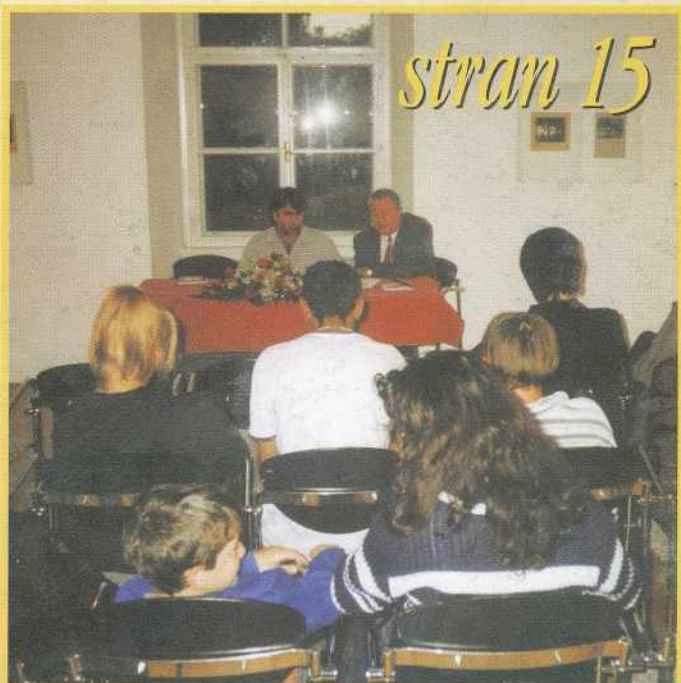

stran 9

INTERVJU: ANITA CENER

OBISK IZ MAKEDONIJE

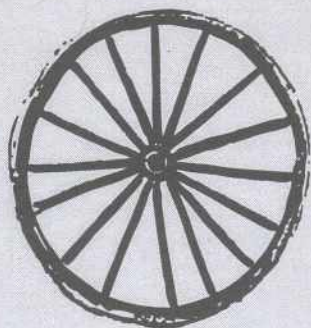
stran 13

stran 15

PREDSTAVITEV KNJIGE

ROMANO THEM ROMSKI SVET

številka 7, december 1999

založnik

Zveza romskih
društev Slovenije
Gregorčičeva 55
9000 Murska Sobota
tel./fax: (069) 31-329

glavni in odgovorni urednik

Jože Horvat - Muc

uredniški odbor

dr. Pavla Štrukelj
Monika Sandrelli
Štefan Šarkezi
Nataša Brajdič
mag. Alenka Janko
Jelenka Kovačič
Zlatko Hahn

dopisniki

Marija Padovan, Novo mesto
Zdravko Pilipovič, Krško
Anita Cener, Serdica
Elvis Resnik, Vanča vas-Borejci
Lujzi Baranja, New York
Dragoljub Ackovič, Beograd

prelom in tisk

Tiskarna Klar, Murska Sobota

naklada

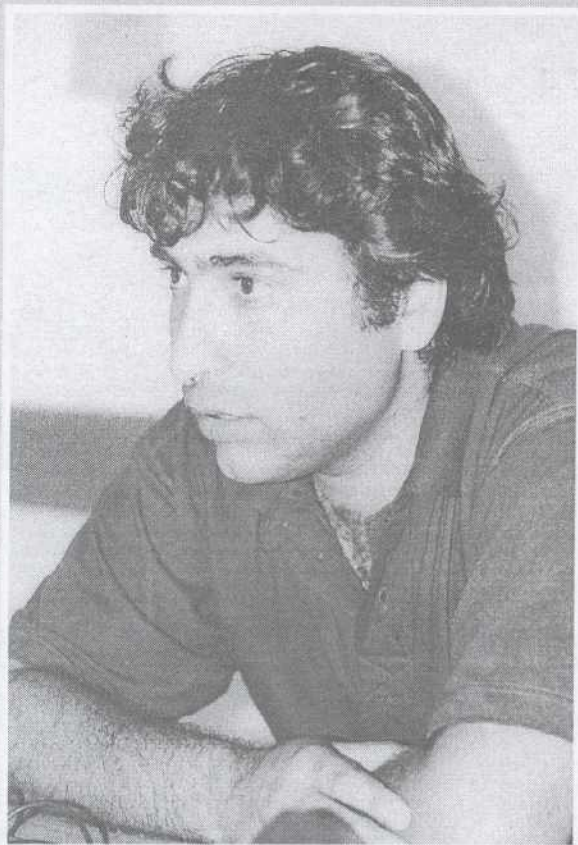
500 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št.
415-562/96, se Romano them - Romski
svet šteje med proizvode za katere se
plačuje 19% davek na dodano vrednost.

Izid časopisa Romano them sta omogočila
Zavod za odprto družbo Slovenija
in Ministrstvo za kulturo RS

VSEBINA

Jože Horvat - Muc: <i>Beseda urednika</i>	2
dr. Pavla Štrukelj: <i>Dolenjski Romi v zbranih delih</i> <i>Janeza Trdine</i>	3
Renata Erich: <i>Problemi priseljenih Romov v Avstriji</i>	6
Emmerich Gartner-Horvath: <i>Nan than le Romenge ando Gereci</i> ...	8
Jože Horvat - Muc: <i>Intervju z Anito Cener</i>	9
Mladen Tancer: <i>V spomin dr. Vaneku Šiftarju</i>	11
dr. Pavla Štrukelj: <i>Romske pesmi in besede še pri nekaterih</i> <i>slovenskih pisateljih</i>	12
Jože Horvat - Muc: <i>Obisk iz Makedonije in Sveta Evrope</i> <i>med Romi v Prekmurju</i>	13
Monika Sandrelli: <i>Prireditve ob tednu otrok</i> <i>in letu starejših</i>	14
Monika Sandrelli: <i>Predstavitev knjige »Krvava voda«</i>	15
Štefan Bajič: <i>Območno srečanje romskih folklornih skupin</i> ...	15
Andelina Cener: <i>Območno srečanje v Murski Soboti</i>	16
Janja Rošer: <i>Romski jezik</i>	16
Štefan Bajič: <i>Izbor romskega športnika in ekipe 1999</i>	16
Anita Cener: <i>Kostanjev piknik</i>	16
Zlatko Hahn, Elvis Resnik: <i>Romsko društvo Čapla</i>	17
<i>Romi pišejo</i>	18
Anita Cener: <i>Moj sonček</i>	20
Romeo Horvat-Popo: <i>Pesmice</i>	21
Suzana Korošec: <i>December v vrtcu Romano</i>	22

Beseda urednika

Jože Horvat - Muc

glavni in odgovorni urednik

ničujemo svoje pravice v členih Slovenske ustave (5, 14, 32, 39, 57, 61, 62 in posebej 65 člen).

Kako se pa določena zakonodaja ter omenjene pravice uresničujejo v praksi pa bi lahko bila zelo dobra pravljica za otroke posebej zdaj ob praznikih in ob pričakovanju novega leta in novega tisočletja.

In kaj lahko pričakujemo v letu 2000?

Zaradi vse večjega splošnega socialnega stanja v državi, ki se pa tako ali tako iz časa v čas zelo hitro negativno stopnjuje, lahko rečemo, da se nam Romom zelo slabo piše.

Politične stranke pri nas o Romih sploh nočejo slišati (razen kadar so volitve), saj je za njih bolj pomembno to, kako bodo lahko ena drugo spravile na slab glas.

Naš in Vaš časopis Romano them – Romski svet pa je, lahko rečemo, dobro opravil svoje delo v iztekajočem se letu 1999. Izdali smo vse za letos planirane številke (5, 6 in 7). Da je prišlo do tega, se moramo zahvaliti vsem, ki prispevajo s svojimi prispevki k izidu časopisa. Predvsem pa sofinancerjema Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije ter Zavodu za odprto družbo – Slovenija.

Še enkrat naj Vam spoštovani bralci v imenu Uredniškega odbora časopisa Romano them – Romski svet ter v imenu Zveze romskih društev Slovenije zaželim vesele praznike.

Naj v začetku zaželim vsem našim bralcem vesele božične praznike ter srečno novo leto 2000. Letošnje leto se bo kmalu izteklo in po navadi se vedno kakšna reče o preteklem letu. Čeprav smo Romi zelo vesel narod ob praznikih pa še bolj, se vedno radi sprašujemo kako in kaj bo z nami v prihodnosti?

V letu 1999 smo pričakovali, da bi se uresničile naše želje po izboljšanju položaju Romov v Sloveniji. Vendar pa se naše želje niso uresničile. Za državo sploh nismo pomembni, saj nas nobena državna ustanova na čelu z državnim zborom noče imeti na grbi ter vso odgovornost za reševanje romske problematike prepušča občinam.

Slovenija hoče v Evropo, ta pa poleg drugega zahteva od naše države, da se ne kršijo človekove pravice ter zagotavljanje pravic avtohtonih narodnih skupnosti. Res je, da lahko posredno ali neposredno ures-

Dolenjski Romi v zbranih delih Janeza Trdine

Dr. Pavla Štrukelj

Dolenjska je druga pokrajina v Sloveniji, v kateri prebiva večje število romskega prebivalstva, naseljenega že pred več stoletji. Te skupnosti Romov so razseljene na obsežnem območju okoli Novega mesta, v Beli krajini, Šentjernejski dolini, Trebnjem, Žužemberku, v krški okolici in v Grosuplju. V navedenih krajih so se naselili rodovi Brajdičev, Jurkovičev in Hudorovcev. Razni arhivski zapisi in stare listine iz 18. in 19. stoletja vsebujejo številne podatke o teh rodovih in njihovi navzočnosti na Dolenjskem. Kakor drugod v Evropi so tudi v Sloveniji romski naseljenci privlačevali literarne ustvarjalce, da so se seznanjali z njihovim načinom življenja in seveda tudi pisali o njih v svojih knjigah.

V pričujočem sestavku bo predmet obravnavanja pisatelj Janez Trdina in njegova dela, v katerih so pomembni podatki o romskih družinah na Dolenjskem, predvsem iz okolice Novega mesta. Pisatelj je živel v prejšnjem stoletju (19. st.), zato so zbrani podatki o Romih tudi iz tistega časa.

Pisatelj je namreč namenil Romom Brajdičem posebno poglavje v eni svojih knjig. Znano je, da je Trdina dobro poznal te družine, saj je dolgo časa prebival v sosledstvu nomadskih Brajdičev v Žabjeku pri Bršljinu. Mnogo let je zbiral gradivo, ki govori o življenju teh prebivalcev, in iz zbranih zapiskov napisal črtico - to je celo poglavje - z naslovom: Cigani Brajdiči. Ti objavljeni Trdinovi zapisi o Brajdičih so zelo pomemben etnološki in literarni vir, saj vsebujejo mnogo dragocenih podatkov iz preteklega življenja te rodbine.

Prav v letih, ko je Trdina izdal knjigo, v kateri je poglavje o Brajdičih (1873), je izšel tudi prvi del znanstvenega jezikoslovnega dela Franca Miklošiča. Iz Trdinovih omemb razberemo, da ni poznal samo dela svojega profesorja Miklošiča, ampak se je seznanjal tudi z objavami drugih evropskih raziskovalcev, ki so tedaj preučevali izvor, jezik in etnične značilnosti nomadskih Romov v Evropi. O tem se prepričamo v njegovih zapisih, v katerih upošteva tedanja znanstvena dognanja, kar zadeva izvor Romov, obenem pa dodaja tudi svoja razmišljanja.

Trdina je uporabil le toliko podatkov drugih raziskovalcev, kolikor mu jih je bilo potrebnih

pri njegovem pisateljskem delu. Tako je zbral tudi nekaj zgodovinskega gradiva o Brajdičih in sicer o njihovem začetnem naseljevanju na Dolenjskem. Zato omenja Marijo Schweiger, roj. Turn, baronico Ruperčvrške graščine v šmihelski občini, ki je dovolila, da se je družina Petra Brajdiča naselila na njenem zemljišču. V arhivski listini je znan še starejši podatek, ki govori o otroku Mihaelu, rojenemu leta 1812 v Rajnovščah pri Gotni vasi. Oče je bil Peter Brajdič, mati pa Ana Hudorovič. Ta podatek je za naselitev dolenjskih Romov zelo pomemben in prav tako za bivanje Brajdičev v času Trdinovega življenja. Omemba rojstva Brajdičevega otroka izpričuje, da je ta rod že potoval po dolini Krke, še preden se je baronica Maria Thurn-Valsassina poročila z Amandom Schweigerjem pl. Lerchenfeldom, graščakom na Ruperč vrhu. Velika verjetnost je, da je bil Peter Brajdič isti Rom, kateremu je baronica v času od leta 1826 - 1830 dovolila, da se je naselil na njenem zemljišču.

Trdina omenja tudi skupino Jurkovičev, vendar se poglavitni zapisi nanašajo predvsem na družine Brajdičev v Žabjeku. O teh piše zelo duhovito in zanimivo. Pisatelj je znal opazovati te romske ljudi, opisal jih je z

živo besedo in s pristnim humorjem. Izpustil ni niti drobnih vsakdanjosti in tudi lastnosti, ki so jih drugi ljudje v njegovem času pripisovali romskim prebivalcem.

V poglavju o Ciganih Brajdičih so zajete vse bistvene etnične značilnosti teh družin. Posebno pomembni so drobni zapisi o romski materinščini, o izvirnih življenjskih običajih, o starešini in njegovih pravicah in dolžnostih do svojega rodu, o nekaterih obrtnih dejavnostih in končno tudi o odnosu s krajevnimi domačini. Nekaj posebnega je opisana predstavitev starešine teh Brajdičev. Pisatelj ga imenuje poglavar in samodržec, predvsem govori o njegovi moči in veljavi v rodbini, ki je štela veliko družin. Podrobno opiše vse zadeve, ki jih je kot starešina urejeval, in presojal dejanja vseh pripadnikov rodu.

V Trdinovem literarnem delu je še veliko omemb o dolenjskih Ciganih, ki jih je pisatelj vpletel v bajke, pripovedke, legende, pregovre in v druga besedila. Omenila bom le nekatere. Ena teh pripovedi vsebuje zanimive ciganove želje. Zgodba ima naslov: Preden so se razšli narodi po svetu, jih je Bog zbral in vprašal, kaj želijo dobiti. Na koncu je vprašal tudi Cigana, kaj bi rad dobil. Ta mu je odgovoril: »Daj mi najprej čik, ker so mi usta tako suha, da ne morem govoriti.« Nato dalje govori: »Jaz gospod sem ponižna in dobra duša. Zase ne zahtevam nič, ali te prosim na kolenih, da podeliš drugim ljudem še veliko več konj, kuretine in drugih dobrot, kakor si jih sami želijo.« Bog se zasmije in veli Ciganu: »Oh, ti črni vran, le nikar se ne delaj tako

lepega! Premoženje želiš drugim zato, ker se da bogatim več ukrasti kakor revežem. Ali, ker sam ne boš nič imel, ti res ne bo kazalo drugega, kakor da boš jemal drugim. Zastran mene delaj, kar hočeš, ali ti moram povedati, da bi me klical na pomoč, kadar ti bodo plesale po mršavi grbi batine.«

Razen takih in podobnih šaljivih zgodb je pisatelj Trdina zabeležil tudi pomembna sporočila o romščini dolenjskih Brajdičev. Zanimivi so pisateljevi pogledi na ta jezik in zapisi besed. Ko govori o imenih Cigan in Egiptar, ki so bila znana v njegovem času, pripomni, da ta niso pravilna, saj sami sebi pravijo Rom, Roma, kar pomeni to kar človek ali mož. Cigani govorijo lomske narečje, ki sodi med indijske jezike. To trditev je povzel iz raziskovanj tedanjih evropskih jezikoslovcev.

Naslednji primeri kažejo, da je pisatelj uporabil v besedilih romske besede, če je le bila priložnost. Tako na primer omenja v pravljici: Divji mož, hostni mož, hostnik tole »prepeval je v ciganskem jeziku«. Nekaj malega sem razumel.

Vsaka tretja beseda je bila »rakli«. Pripovedko o hodiču je Trdina naslovil »Doktor Benk«. Ta se v besedilu predstavi: Jaz sem Benk, doktor zdravilstva. Zvečine prebivam v Gorjancih. - To je le nekaj primerov iz zbranih pisateljevih zgodb in pravljic.

Kar zadeva romsko govorico Brajdičev je Trdina to opisal zelo slikovito, hkrati pa označil, da je ta jezik za slovenskega človeka ne samo nerazumljiv, ampak tudi težko izgovorljiv. Takole pravi: Ta rod izgovarja svojo cigansčino kosmato in debelo, more se skoraj reči, da ti ljudje tulijo, posebno, kadar se pogovarjajo bolj glasno. Zato je težavno pogoditi njihove samoglasnike. Ni dvoma, da sem zapisal marsikaj nepravilno in napačno. Indoevropsko naravo ciganskega jezika nam spričujejo jasno že števila.

Pisatelj je števila zapisal takole: 1 - je ek (prav - jek), 2 - duj, 3 - trin, 4 - štar, 5 - panč, 6 - šuj, 7 - ehta, 8 - ogdo, 9 - ene, 10 - des, 11 - desek, 12 - desodu, 13 - desotrin itd. Ta zapis števil v romskem jeziku je nedvomno pomemben, saj tako izvemo, da so Brajdiči še znali

šteti v svojem jeziku proti koncu 19. stoletja. Po drugi svetovni vojni pa je bilo ugotovljeno, da znajo dolenski Romi šteti le še do pet v svojem jeziku.

Druge romske besede, ki jih je pisatelj zapisal, so naslednje: Bog je Ciganom deve, hudič - benk (kletev: benk te tule - hudič te vzemi!), kruh - maro, voda - pani, vino - mol, mož - gadžo, žena - gadži, fant - raklo, deklica - rakli (pripomba pisatelja: od tod Raklica, ime ciganskih deklet v dubrovniški poeziji), konj - gra, osel - her, prasec - balo, pes - žukel, ogenj - jag, krompir - huli, hosta - veš, glava - šero, oči - jači (ali jačši), roka - va, noga - pro, moja mati - mra daje, moj oče - mro dat, pojdi simo cigan - kor dav rom, kača - sapa, gad - sap (sap te tuhal - gad naj te piči, to je najhujša ciganska kletev), obleka - gada, klobuk - škrljako (iz hrvaškega), goldinar - rajnško (vzhod.slov. beseda), krasti - čorže, in tako dalje.

Izredno duhovito je Trdina napisal pogovor z Brajdiči, ko jih je spraševal, če kaj verujejo, oziroma, če znajo moliti očenaš. Pisatelj je namreč vedel, da besedilo očenaša tudi ti Romi poznajo, molijo pa ga le takrat, kadar beračijo. Toda, ko jih je spraševal, je ugotovil, da ta ciganski očenaš nima nobene zveze s krščanskim besedilom, kajti govorili so le nesmiselne besede v svojem jeziku, domačini pa teh besed seveda niso razumeli.

Ko je pisatelj Trdina zbiral razne ljudske pripovedi na Dolenskem, so ga izredno zanimale zgodbe, v katerih so nastopali Cigani. Tako je zapisal zanimivo legendo o Egipčanih, ki so se srečali s sveto družino

in so z njo grdo ravnali. Dogodki so potekali takole. Ko je prišla sveta družina v Egipt, je najprej iskala vodo, kajti na poti ni mogla najti studenca, da bi se vsaj malo odžejala. Sveti popotniki so se ustavili v Egiptu pri prvem vodnjaku, toda prišli so drugi ljudje, ki niso pustili priti tem popotnikom. Vprašali so jih tudi, če so mar pozabili pot do svojega doma, ker se potepajo po svetu. Nato so jih zmerjali in žalili z grdimi besedami in kletvami. Rekli so jih celo, da so cigani, kar je bilo pri Egipčanih najhujša žalitev in zasramovanje. Sveta družina je jokala zaradi takih besed in odšla dalje. Bog pa je te egipčanske ljudi kaznoval tako, da so resnično pozabili pot do svojega doma. Začeli so se potepati po neznanem svetu in krajih, in nihče jim ni rekel drugače kakor Cigani in Egipčarji.

Motiv te legende govori o nastanku in izvoru Ciganov. Različice te zgodbe pa so znane v mnogih evropskih deželah, poznajo jih tudi Romi sami, vendar je potrebno pripomniti, da niso verodostojne.

Pisatelj Trdina je nekatere etnične posebnosti Brajdičev še posebej poudaril. Pravi, da ta rod pripada revnejšemu ciganskemu rodu, medtem ko so Cigani Egipčarji in Jurkoviči bolj olikani in ugledni. Ta opredelitev romskih rodov je razvidna tudi iz naslednjih vrstic, v katerih so površno omenjeni štajerski, ogrsko-hrvaški in španski Romi. Omenjeje tuje romske rodove postavlja pisatelj na višjo družbeno lestvico, po njegovem mnenju bi samo te lahko imenovali Egipčarje, ker so lepše oblečeni in pijejo kavo.

Vsi ti pisateljevi opisi kažejo,

kako so bili v preteklem stoletju označeni nekateri romski rodovi. Splošno je mogoče reči, da so v njih razvidni le etnični in socialni pogledi na romsko prebivalstvo.

Ko prebiramo Trdinovo črtico o Ciganih Brajdičih in druge omembe o tem prebivalstvu v njegovih zbranih delih, se zdi razumljivo, da je pisatelj prvi zapis o Brajdičih uvrstil v zbirko črtic in povesti iz narodnega življenja v posebno poglavje.

Pisatelj opisuje Brajdiče kot posebno etnično skupino, ki ima lastno kulturo, precej drugačno od dolenskih domačinov. Ciganova premetenost in etnična posebnost se prepleta v vseh zbranih delih in ponavadi je v teh zgodbah Cigan modrejši od domačina, to svoje ravnanje opraviči tako, da postavi kmeta ali meščana v popolno zmoto.

Na koncu poglavja o Brajdičih ugotovimo še nekaj dejstev. Pisatelj Trdina konča oris vsakdanjega življenja Brajdičev tako, da nakaže nekaj predlogov, kako bi začeli pretresati in urejevati romsko vprašanje. Zato primerja razmere teh ljudi v Rusiji in omenja ruskega etnologa S. Maksimova, ki je Trdini vir podatkov o navedeni problematiki. Pisatelj dobro pozna razmere doma, saj pravi, da pametni in brižni možje mnogo razpravljajo o romskem prebivalstvu. Te Trdinove vrstice niso osamljene, kajti v njegovem času zasledimo že vrsto člankov v časnikih o Romih pri nas. Mimogrede bodi omenjeno tudi razpravljanje poslancev v tedanjem Deželnem zboru o Romih v Sloveniji in sicer v letih 1884 in 1886.

Problemi priseljenih Romov v Avstriji

Renata Erich

V Avstriji ne živijo samo Romi, ki so vse od Marije Terezije naseljeni v glavnem na Gradiščanskem, le-ti so, zdesetkani s holokavstom, manjšina znotraj romske skupnosti, ki živi danes v Avstriji. Ocenjujemo, da živi v Avstriji skupno 20.000 - 25.000 Romov.

Nekateri, predvsem Lovari, so prišli pred 100 - 150 leti iz Madžarske in z območja današnje Češke in Slovaške, tudi številne med njimi in veliko Sintov so tudi ubili nacisti v taboriščih.

Od konca druge svetovne vojne pa so prišli v deželo drugi Romi kot zdomci. Večina jih je iz bivše Jugoslavije, saj so le Romi iz držav nekdanjega vzhodnega bloka dalj časa lahko brez težav prihajali in odhajali. Številni med njimi se do danes v javnosti ne priznavajo k svoji narodni skupnosti, saj je to povezano v glavnem s problemi tako na trgu delovne sile kot tudi predvsem na stanovanjskem trgu.

Obstaja reprezentativna raziskava Gallupovega inštituta iz leta 1995, iz katere izhaja, da 45% Avstrijcev ra-

je ne bi imelo »ciganov« za sosede¹. Prvotno so hoteli ti zdomci le zaslužiti nekaj denarja in nato zapustiti deželo, njihovi otroci, pogosto tudi vnuki, pa so tu rojeni in številni že zdavnaj avstrijski državljani. V Avstriji se počutijo doma, čeprav sami sebe pogosto in z razlogom imenujejo »inozemске Avstrijce«.

Obstaja pa tudi velika skupina, ki nima ali še nima avstrijskega državljanstva. Številni med njimi so trenutno v zelo slabem položaju. Nejevolja prebivalstva zaradi varčevalnega programa v Avstriji se usmerja vedno bolj proti tujcem. Občutju dvigajo temperaturo desni politiki in bulvarski tisk. Nekki deželni svetnik svobodnjakov je na primer pred kratkim zahteval, da podjetja, ki dobivajo naročila od javnih ustanov, sploh ne bi smela zaposlovati tujcev. Ni govoril o ilegalnih, temveč o tujcih nasploh, torej tudi o onih z veljavnimi dovoljenji bivanja in delovnimi dovoljenji! Odobravanje in ogorčenje javnosti sta bili ob teh izjavah izenačeni.

Ljudem naših sosednjih dežel je potrebno na žalost

sporočiti, da trenutno v še vedno bogati Avstriji ne delujejo delovnih dovoljenj in dovoljenj bivanja tudi takrat, če je kdo našel delovno mesto. Doseljevanje je povezano s kvotami, ki so že izčrpane in ki se bodo v bodoče še zmanjšale.

Ta določila pa ne zadevajo novih priseljencev, temveč vedno bolj tudi in predvsem Rome, ki so že leta v Avstriji. Njihova dovoljenja za bivanje se podaljšujejo le, če so njihova stanovanja dovolj velika in če so redno delali in delajo. Če so sezonsko delali in svojo dejavnost vedno znova prekinjali, jim trenutno odrekajo delovna dovoljenja.

Podobno tragičen je položaj na stanovanjskem trgu. Ker hišne uprave in posredniki stanovanj nesramno izkoriščajo dejstvo, da Avstrijci nočejo živeti poleg Romov, živijo številni Romi na Dunaju še danes v getih, o katerih ostalo prebivalstvo ničesar ne ve in tudi noče vedeti. Avstrijski zakoni o tujcih so po raziskavi Inštituta za višje študije iz leta 1995 najostrejši med 8 evropskimi državami². Trenutno zadevne zakone po-

deljujejo. V določenih točkah naj bi se integracija olajšala, mi pa smo zelo zaskrbljeni, da se bo položaj predvsem za Rome še zaostril.

Da bi vsaj za bodočnost izboljšali možnosti otrok, pomaga Romano Centro romskim otrokom v majhnih skupinah - v glavnem v družinah - pri učenju. Če so otroci tudi že avstrijski državljani, njihovi starši pogosto le slabo ali sploh ne znajo brati in pisati. S tem so možnosti teh otrok tudi v šoli bistveno slabše kot možnosti drugih otrok. Hitro pristanejo v posebnih šolah in nato nimajo na trgu delovne sile skoraj nobene možnosti.

V Avstriji živi, kot rečeno dosti manj Romov kot v večini sosednjih držav, vendar njihovi problemi v glavnem niso dosti drugačni. Zato bi hotela sedaj spregovoriti še o zgodovini in razlogih, zaradi katerih je prišlo do položaja, v katerem živijo danes Romi v številnih deželah. Bilo je že precej srečan, seminarjev in razprav, da bi izboljšali položaj Romov in Sintov. Kljub temu pa poraščata preganjanje in rasiistično nasilje do Romov. Zato bi morali poizkušati analizirati nehumano obnašanje vlad, policije in celotnega

prebivalstva.

Zato pa je seveda potrebno vedeti, da je Rome kot take izredno težko opredeliti. Obstajajo številne skupine, ki jih združuje le to, da niso Gadži (ne-Romi) in da so vsi v težkem položaju. V uradnem dokumentu OVSE, objavljenem leta 1996, piše³: »There are few measures that the international community can undertake to improve the situation of roma and Sinti in the OSCE Region. What needs to be done lies within the competencies of the Governments....« V prevodu: »Obstaja le malo ukrepov, ki jih lahko uporabi mednarodna skupnost, da bi izboljšala položaj Romov in Sintov na območju OVSE-ja. Kar je potrebno narediti, je v pristojnosti vlad....«

Vlade, predvsem one, ki imajo dosti romskega prebivalstva, pa imajo danes vse gospodarske probleme. Racionalizirati morajo svoja podjetja, odpuščati nekvalificirane delavce. Če smo pošteni, moramo priznati, da obvlada le malo odraslih Romov sodobne tehnologije, večina tega ne obvlada. Ne zato ker bi bili Romi manj inteligentni ali nesposobnejši kot »Gadžiči«, temveč zaradi svojih zgodovinskih pogojev.

Odkar so prišli Romi v 14. stoletju v Srednjo Evropo, so jih le redno sprejemali kot polnovredne člane družbe. Niso smeli stanovati znotraj mestnega obzidja, pogosto so jih preganjali in okrutno mučili ter ubijali. Koncentracijska taborišča nacistov so zadnji strašen primer. Nezaželeni prišleki so morali povsod zaradi tega že stoletja dolgo razvijati pametne strategije za preživetje. Povsod so obstajali zakoni, ki so omejevali njihove možnosti. Kako naj bi torej te zakone posebej spoštovali? Ignorirali so jih in našli delo tam, kjer ni bilo velikega povpraševanja. Na primer v obrtnih dejavnostih, ki so bile povezane z veliko truda ali pa z mobilnostjo. Te obrtne dejavnosti pa seveda danes ne morejo nikogar več prehranjevati. Celotno trgovanje je povezano z vedno več zakoni in predpisi.

Da ne bi obupali nad realnostjo, si večina Romov ne razbija glave o preteklosti in bodočnosti. Menijo, da so takšna razmišljanja »gadžska«. Zanje je tu in sedaj pomembno, da dobro preživijo. To ni samo razumljivo, mislim, da je to občudovanja vredno. Noben drug narod v Evropi ne bi preživel v takšnih pogojih.

¹ Reprezentativna raziskava Gallupovega inštituta, januar - februar 1995 po naročilu ameriškega Jewish Community, anketirali so 2000 Avstrijcev starejših od 14 let

² »Integrationsindex. Zur rechtlichen Integration von Ausländerinnen in ausgewählten europäischen Ländern« (Kazalec integracije. O pravni integraciji inozemk v izbranih evropskih deželah), Dilek Cinar, Christoph Hofinger, Harald Waldrauch, Institut für Höhere Studien (IHS), Dunaj, Reihe Politikwissenschaft (Publikacija: Politične znanosti) No. 25, julij 1995

³ »Situation of Roma and Sinti in the OSCE Region prepared by the ODIHR«, October 1, 1996, Warsaw, Poland, p. 23 (6.2. Suggestions).

Nan than le Romenge ando Gereci?

Schtackitiko foro Gereci: So odoj adale manuschenca keren, save ando tschoripe dschin

Ando bersch 1992 upro poschtitovtscha ando foro Gereci dschuvla sina, save niko na prindscharlahi. On fatschunca tschorikan kudulinahi. Na dur upre pele, hot o koduschtscha, save la fatschunca ando tatipe taj schilipe pumenca lenahi, Roma andar agunutno Jugoslavija sina, save ande organisirti bandi andi Austrija ale.

Meri dar vascho fatschuvtscha meg te i holi le nipostar andar Gereci sina, kaj o romane dschuvla kudulinahi. Sar ando bersch 1996 terne murscha andar tikno, tschoro slovakitiko gav Hostice upre pele, hot le kudulintschagostar ando Gereci schaj dschin, i situacija meg phareder uli. Ando oktobri 1996 i FPÖ uso arodipe la EU-atar i lek soraleder partaj Gerecistar uli; ando decemberi o birovtshago Gerecistar tschatschipe le kudulintschagoske kertscha, savo »soralo taj hojamo« kudulintschago na mukel use. Ko ada ande na likeral, trin eseri schiling iste potschinel.

Kada o tschatschiptscha ari ale, mindschart o Roma andar i Jugoslavija andar o foro gele; odola andar i Slovakiya, save le fatschun na lenahi pumenca taj ni hojame sina, atschine. O raschaj Pucher andar o gerecitiko gav Eggenberg than len dija te sol, te hal len delahi taj le politikerenca taj botoschenca cinkolinlahi. Khetan le biroha Stingl ando bersch j1999 projekto kertscha, ande savo le koduschenge ando di duj schel schiling taj nimtschko taj butschengero kurs te del kamnahi.

Kada o koncepto, so o Pucher taj o Stingl kerde, uso pradipe pelo, le nipo i holi halahi. Ando papruschengere neviptscha taj maschkar o partaji bari vrischtscha sina; kajk oda ando juli

1999 o projekto use phendo ulo.

Tschak jek kurko paloda o slovakitike Roma ham Gerecistar naschi gele. O nipo andar Gereci vojatar sina. On phende, o slovakitike Roma daranahi, hot kheral o pomoschago pharipeske te naschal.

Ham soske o »naschipe« le koduschendar khetan perel odoleha, hot i andrutni ministerija taj o harengere o granici use kerde? Palo tschatschipe le avrutnendar troman niposke, save »ando bandi kudulinen«, i roas andi Austrija tel te phenel. Ada tschatschipe akan kerdo ol. Taj o Roma, save andar i Slovakiya ale, andar o tikno gav Hostice, taj save Gereciste kudulinahi, kaj schaj pumenge keral kaputi keren

taj valaso te hal schaj kinen, odola Roma na andi Austrija troman buter.

Phukajiptscha la maschkartemutne manuschengere organisacijendar la Slovakiya use odola vilagi andar i Europa genen, kaj o Roma lek soraleder tel tschumin taj tradim on. Kekaj i Slovakiya but maschkarthemutne vristscha vaschoda uschtidija, na kamla vaj na dschanel upro Roma te dikel, taj afka o gadsche meg bareder soraha upre lende dschan, taj i briga taj o tschoripe ando muja lenge pisim hi (dik andi Patrin I/98). Schel procenti andar o Roma andar Hostice nan buti.

Andri Romani Patrin pijsinel u Emmerich Gartner-Horvath

Intervju z Anito Cener

Jože Horvat - Muc

Na OŠ Serdica sem zaposlena od 16.09.1999. Delam kot pomočnica učiteljice v prvem in drugem razredu. V bistvu me je ravnatelj šole gospod Mencigar zaposlil zato, da bi pomagala romskim učencem, ki imajo učne težave. Naj povem tudi to, da včasih mo- jo pomoč rabijo tudi ostali učenci in jaz jim rade volje priskočim na pomoč. Vsak teden pa tudi delam nekaj ur v našem vrtcu, kajti moram nadomeščati kolegico, ki hodi študirat v Maribor. Z otroki

mi je zelo lepo in mislim, da je tudi njim všeč moje delo in moja družba. S strani šole sem bila dobro sprejeta. Hitro sem se vživela v svojo novo vlogo, ki sem jo dobila. Tudi s sodelavci sem se takoj spoprijateljila, saj so med njimi sodelavci tudi učitelji, ki so mene poučevali v vrtcu oziroma v osnovni šoli. Tako sem že skoraj vse poznala od prej in mi ni bilo težko. Naj povem še to, da me je v prvih dneh bilo tudi malce strah. Saj do

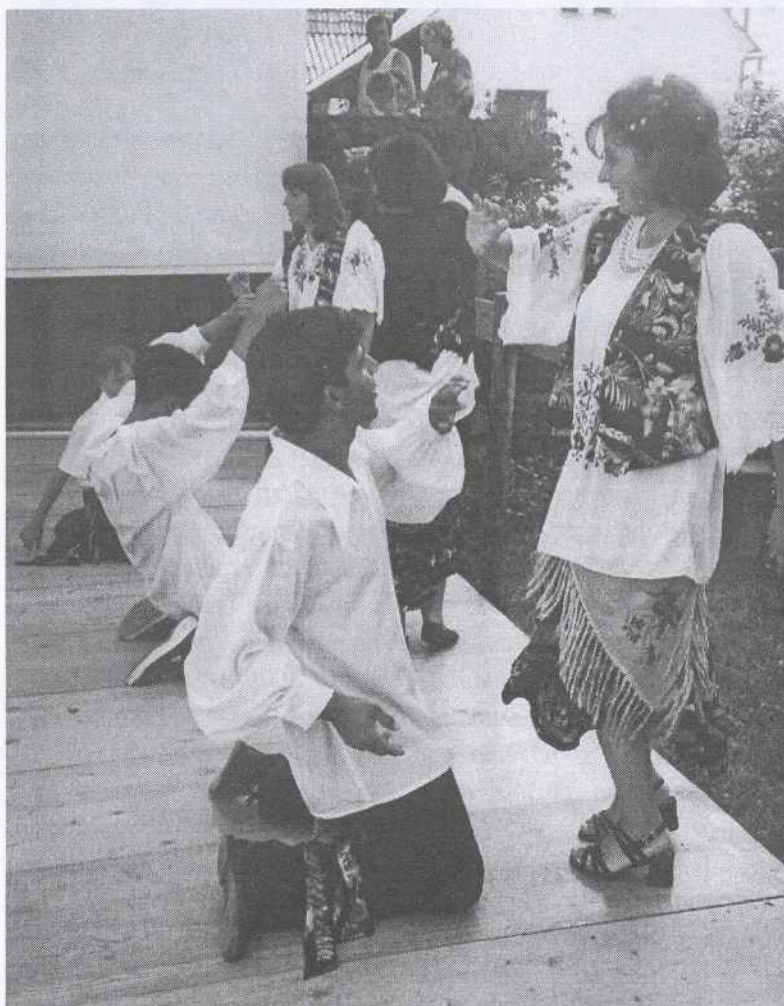

Anita Cener iz Serdice, mentorica folklorne skupine romskega društva »Zelena vejš« Serdica nam za Romski svet odgovarja na vprašanja o svojem delu v šoli, težavah, o izboljšanju izobraževanja otrok, o svojem delu v društvu in o svojih načrtih v prihodnosti.

zdaj nisem bila še nikoli zaposlena in bala sem se, da svoji nalogi ne bom kos. Vendar so mi pri delu pomagale spodbudne besede učiteljice Nade Gaber, s katero skupaj poučujeva prvi razred. Pomagala mi je, da sem prestala tisti začetni strah in kmalu sem šla v službo brez strahu. Zase osebno menim, da so mi moji sodelavci v šoli všeč in da se z njimi dobro razumem. Upam, da tudi oni mislijo tako in jaz si tudi zelo želim.

Glede Romov pa naj povem takole:

Moji najbližji so bili zelo veseli, da sem končno dobila službo, kakršno sem si od nekdaj želela. Za ostale pa tudi mislim, da mi to delo privošči in da mi niso nevoščljivi. Pri svojem delu nimam težav kot sem že napisala, se zelo dobro razumem tako z učenci kot s svojimi sodelavci.

Edina stvar, ki me malce moti je ta, da še nimam izkušenj. Vendar upam, da si jih bom kmalu pridobila in bom svoje delo naprej še boljše in uspešneje opravljala. Pri izobraževanju romskih otrok bi se moralo izboljšati to, da bi starši svoje otroke že od malih nog začeli poučevati, njim brati pravljice, pesmice, največ pa bi se morali z njimi pogovarjati in to tudi v slovenskem jeziku. Vem, da bi Romi morali skrbeti za ohranitev romskega jezika, ampak jaz sama osebno menim, da je naše otroke potrebno že pred vstopom v šolo učiti tudi slovenski jezik. Pri svojem delu opažam, da so otroci, ki vejo slovensko v šoli uspešnejši od ostalih. Ne pravim, da bi zdaj otroku morali prepovedati, da bi govoril romsko, ampak hkrati bi ga bilo treba učiti tudi slovenski jezik. Za nadaljnje šolanje pa bi povedala še to, da bi se čim več romskih otrok moralo izšolati za kakšne poklice. Le tako bomo lahko zmanjšali brezposelnost romov, ki je kot vsi znamo zelo veliko. V našem društvu Zeleno Vejš sem mentorica že od ustanovitve društva. Delo si deliva z mojim zaročencem Đangojem. Kot mentorica si prizadevam, da bi se naša folklorna skupina naučila kar se da veliko romskih plesov, s katerimi se lahko predstavlja na različnih prireditvah. Imamo tudi otroško skupino in naj povem, da so otroci zelo zagreti za plesanje. Tudi oni so že dostikrat nastopili na kaki prireditvi in mislim, da je njihovo plesanje gledalcem všeč. Vem, da sem včasih prestroga do svojih plesalcev, ampak želim pač to, da bi bila v skupini disciplina ter da bi se čimbolj naučili kako pesem zaplesat, kajti le tako bo naš ples

všeč ostalim ljudem.

Pozitivna stvar, ki jo meni osebno nudijo dejavnosti romskih društev je to, da sem preko našega društva srečala veliko novih prijateljev s katerimi se tudi dobro razumem. Všeč mi je to, da se velikokrat dobimo vsi skupaj na kakem srečanju, seminarju, prireditvi in si povemo par stvari, izmenjamo izkušnje, mnenja, glede negativnih stvari pa bi povedala samo to, da bi se tudi društva z dolenske morala bolj povezati z društvom iz Prekmurja in da bi se tudi oni udeleževali

seminarjev ter ostalih prireditev na katera so povabljeni.

Moji načrti za prihodnost pa so taki: Uspešno želim zaključiti šolanje za vzgojiteljico in se kot vzgojiteljica zaposliti v našem novem vrtcu. Upam, da mi bo tu v letu 2000 uspelo. Želim si biti tudi dobra mama, žena in upam, da mi bo to tudi uspelo.

Vsem skupaj želim srečno novo leto 2000, da bi se vsem uresničile najbolj skrite želje na dnu srca. Da bi bili zdravi in da bi uživali v stvareh, ki nam ga pri naša življenje v novem tisočletju.

V Spomin dr. Vaneku Šiftarju (1919–1999)

Mladen Tancer

Ko je v maju bard slovenskih romologov, zaslužni profesor mariborske univerze dr. Vanek Šiftar slavil svojo osemdesetletnico, smo mu iskreno zaželeli krepkega zdravja in še veliko ustvarjalnih del. A že v novembru smo se morali soočiti z bolečo in kruto resnico, da mu je težka bolezen vse prerano pretrgala nit bogato ustvarjalnega življenja. Večno počivališče in spokojni mir mu je na pokopališču v rodni Petanjcih, kjer je domoval, bil znanstveno ustvarjal in z veliko zavzetostjo in prefinjenim smislom urejal svoj vrt spominov, ki je nekaj edinstvenega in veličastnega v slovenskem kulturnem prostoru.

Domala pol stoletja je dr. Vanek Šiftar posvetil zavzetemu preučevanju Romov v Sloveniji, še posebej natančno in pronicavo njihovi celostni podobi v svetu ob Muri. Za dr. Šiftarja velja dobesedno, da je s pisano in govorno besedo ustoličil Rome v širši družbeni zavesti in postal njihov iskren in dobronameren glasnik v slovenskem in širšem evropskem ter svetovnem merilu. V njegovem preučevanju in raziskovanju romske tematike je premočrtna stalnica: tankočutnost za mnogoplastno problematiko, pristna človeška zavzetost za resnično in trajno razreševanje mnogoterih njihovih težav in problemov, stvarna dialektična kritičnost v odkrivanju in prikazovanju življenjskih razmer in pogojev Romov v Sloveniji, še posebej v njegovem okolju - Prekmurju. V zavzetem raziskovanju ni sledil le odkrivanju resničnih vzrokov romske bede, pač pa je smelo in človeško ambasadorsko nakazoval družbi pot rešitev za izboljšanje njihovega življenja, za njihov lepši jutri. V svoji pesmi *Sprehod z Romom*, ki je nastala že davnega leta 1967, je globokoumno zapisal verz: *Šla sva, / po poljski poti, blatni potil sva šla. Deževalo je. / Pripovedoval mi je s črnimi očmi, / črno pravljici-*

col večerajšnjih in naših dni. To vznemirljivo čutečnost o črni pravljici večerajšnjih in naših dni je v sebi nosil iskren prijatelj siromašnih Romov in upajoči vizionar v njihovo boljše, lepše in srečnejše življenje. Dr. Šiftar je romsko vprašanje analiziral in spoznaval skozi družbeno, socialno, pravno, prosvetno, kulturno in še kako sečišče, da je ob koncu mogel povzeti tematiko v vsej njeni razsežnosti, zapletenosti in pomembnosti. Vse življenje je bil neizprosni bорец za pravice malih ljudi in glasen kritik krivic, ki so jih le-ti doživljali in trpeli v svojem vsakdanjiku.

Dr. Šiftar je bil pobudnik in so-raziskovalec obsežne in doslej edinstvene temeljne raziskave *Izolati Ciganov in kalvinistov v Prekmurju*, ki sta jo leta 1962 z več zunanjimi sodelavci opravila Biološki inštitut Univerze v Ljubljani in Pediatrična klinika Medicinske fakultete v Ljubljani. Zajetna študija obsega skoraj tisoč strani tipkopisa, od tega jih je dr. Šiftar napisal dobro tretjino. To je kasneje predelano in dopolnjeno izšlo v knjigi *Cigani (Minulost v sedanjosti)*, ki jo je leta 1970 izdala Pomurska založba v Murški Soboti, a avtorju je bila za to delo podeljena Kovačeva nagrada. V uvodu knjige je akademik dr. Goričar med drugim zapisal, da *mimo tega dela ne bo mogel nihče, kdor bo v prihodnje s kakršnega koli zornega kota preučeval Cigane*. Ta temeljna in nepreklicna ugotovitev je aktualna tako danes kot bo še v naprej. Ob Miklošičevih jezikovnih študijah evropskih Romov (1872 - 1880) in etnografski monografiji dr. Štrukljeve Romi na Slovenskem (CZ, 1980), sodi sociološko zasnovana knjiga dr. Šiftarja v zakladnico slovenske in svetovne romologije. Ta izjemna dela slovenskih avtorjev so stalno citirana tako med novodobnimi domačimi kot tudi tujimi raziskovalci romske tematike.

Več študij, razprav in člankov zgolj z

romsko vsebino mu je bilo objavljenih v uglednih posebnih revijah, zbornikih in drugem tisku, tako v slovenskem jezikovnem prostoru kot tudi v zamejstvu. Zadnji njegov članek *Cigan - Rom?!* je bil natisnjen v zborniku *Poti za izboljšanje položaja Romov v srednji in vzhodni Evropi* (1999, str. 141 - 145). Dr. Šiftar je bil ugleden romolog in je užival strokovni sloves doma in v tujini. Bil je zaželen aktiven udeleženec na mnogih strokovnih in znanstvenih posvetih o Romih (v Sloveniji v več krajih, Banja Luka, Beograd, Lipovljani, Sarajevo, Zagreb idr.). Prav tako je bil iskan ocenjevalec študij, raziskav, knjižnih del in zbornikov s področja romologije. Evropsko razgledan v romologiji je bil vselej zanesljiv svetovalec domačim in tujim raziskovalcem romske tematike. Dr. Vanek Šiftar je osebno prijateljeval z uglednimi in v mednarodnem merilu cenjenimi in uveljavljenimi romologi kot so akademik Uhlík, prvi predsednik svetovne organizacije Romani Union Berberski, kasnejši predsednik iste organizacije dr. Đurić in drugimi. Med njimi je užival ugled in spoštovanje, kar je le redkim dano.

V spodbudne premike in napredek v reševanju romskega vprašanja v Sloveniji je pridjal pomemben delež pokojni dr. Vanek Šiftar, ki se je odločno zavzel za celostno reševanje tega hudo zapostavljenega in na obrobje družbe odrijenega vprašanja. Sprožil je obravnavanje romske tematike v najvišjih družbeno-političnih telesih, bil pobudnik gradnje in odprtja vrtca v romskem naselju Pušča in predlagatelj ustavne rešitve Romov v Sloveniji.

Dr. Vanek Šiftar je v areni življenja dostojno opravil svoje poslanstvo nepopustljivega borca za pravičnejši svet, kazal pot k strpnemu sožitju med narodi in narodnostmi, še posebej je veliko pozornosti namenil reševanju in razrešitvi romske problematike.

V črni pravljici nekdo igra na struno, / ... / Na blatni poljski potil drhtela je struna sončnih dni / Poetu teh verzov iz omenjene pesmi ni bilo dano dočakati dneva romskega prerorenja in neoviranega enakopravnega vstopa v slovensko občestvo. Romološka zapuščina dr. Vaneka Šiftarja ostala aktualna tako nam kot zanamcem, saj je vezena med preteklostjo, sedanjostjo in prihodnostjo spoznavanja, odkrivanja in sobivanja Romov z večinskimi narodom.

Romske pesmi in besede še pri nekaterih slovenskih pisateljih

Pavla Štrukelj

Razen pisatelja Trdine so tudi drugi slovenski avtorji zbirali in objavljali zgodbe z romskimi motivi, nekatere teh so se ohranile v ljudskem izročilu, druge pa dobimo v leposlovnih delih. Zgodbe in povesti z romsko tematiko iz 19. stoletja so romantične in preproste, vendar duhovite, prav tako pesmi ali šaljivi verzi.

J. Steklasa je na primer objavil v Slovenskih večernicah leta 1890 narodopisno črtico z naslovom: Cigani. V njej je tudi ta kitica:

*Če je mošnja brez denarja
in srce prav žalostno,
vzamem svoje gosli v roke,
da preženem žalost zlo.*

Časniki v Prekmurju so večkrat objavili zanimive in številne zgodbe in poročila o prekmurskih in madžarskih Romih. Leta 1919 so Novine objavile to pesem:

*Jaz bi rad cigajnar bio...
rdeče blače nemam;
rdeče blače tam dobim,
püšleca pa nemam.*

*Da bi edna takšna bila,
ka bi mi ga dala,
jaz bi njoj pa piti küpo,
ker bi se smejala.*

R. Murnik je napisal roman z naslovom: Hči grofa Blagaja, objavil pa ga je v reviji Ljubljanski zvon leta 1911 - 1912. Pisatelj opisuje ljudi iz okolice Metlike in potujoče Rome, ki se

selijo v Bosno. Opisal je njihov ples, značilen za te kraje in upepelitev romske phuri daj. Pomembno je omeniti, da so v romanu zapisane tudi romske besede. Te so: Romničel, gadže; me avaha - bomo prišli; šun kuti, paledža mro čavo - poslušaj malo, moj sin; o, mro čoro čavoro - o, moj ubogi otrok; o, mro devla - o, moj Bog. Han tume Romničel - ste Cigani; tele čivaha men agai - taborimo tukaj; rom, romni, mro pirano, mro grastoro.

Zapisal je tudi nekaj lastnih imen romskih otrok: Sonakaj, Čirikli (Ptič), Hanro (Meč), Kali (Črnulja), Eran, Pirani (Ljubica).

Nato sta še dve ljubezenski pesmici:

*Goi delal hi šuker čai
bi la kek dad, kek dai...
Tam doli je lepo dekle,
nima ne očeta, ne matere.*

*Anda lak dui akha
kaj si kale sar dui drakha,
muklem miri čori da!
Za njene dvoje oči,
ki sta črni ko dva grozda
sem zapustil svojo ubogo mater.*

Pesnik J. Murn je napisal lepo pesem z naslovom: Ciganska romanca in to leta 1899. Razen pesmi je zapisal tudi te verze:

*Sestanek
O, črni cvet,
ciganska kri!
Ščip jasnobled
nocoj gori.*

Obisk z Makedonije in Sveta Evrope med Romi v Prekmurju

Jože Horvat - Muc

Od 4. novembra do 6. novembra 1999 nas je obiskala delegacija nevladnih organizacij iz Republike Makedonije.

Organizator obiska je bil Informativni center Sveta Evrope iz Ljubljane.

V četrtek 4.11.1999 je Makedonsko delegacijo sprejela Liana Kalčina, direktorica informativnega centra Sveta Evrope-Ljubljana. Na sprejemu kjer je bilo govora o položaju Romov v Makedoniji in Sloveniji so bili prisotni tudi Jožek Horvat, predsednik ZRDS, Štefan Šarkezi, tajnik ZRDS, Peter Winkler, Urad za narodnosti, Vera Klopčič, Inštitut za narodnostna vprašanja, Niklas Reuter iz Evropske komisije in drugi predstavniki različnih organizacij v Sloveniji.

V petek 5.11.1999 je delegacija obiskala Vrtec Romano na Pušči, kjer so se pogovarjali z ravnateljem Dane Kataliničem ter vodjo vrtca Romano z Marijo Švec.

Isti dan je potekal tudi pogovor delegacije s predstavniki občine. Pogovor je v imenu Mestne občine M.

Sobota vodil Tibor Cigut. Prisotni pa so bili tudi Jože Stvarnik ter Nada Šiftar iz MO M. Sobota, Rudaš Darko, predstavnik romov v mestnem svetu, Bačić Geza iz Urada za narodnosti ter Jožek Horvat, predsednik ZRDS. Delegaciji sta predvsem govorili o reševanju romske problematike v Mestni občini M. Sobota ter o lokalni samoupravi, konkretno o delu romskega svetnika v MO Murska Sobota.

Ob 15.00 se je delegacija srečala v Dijaškem domu v M. Soboti s predstavniki romskih društev s Prekmurja. Beseda je tekla o problematiki in izkušnjah delovanja romskih društev, kulturni dejavnosti ter o informativni in založniški dejavnosti Romov pri nas.

V soboto 6.11. je delegacija iz Makedonije obiskala in se pogovarjala z vodstvom RD »Čapla« Vanča vas-Borejci ter obiskala še naselje Romov v Serdici.

Prireditev ob tednu otrok in letu starejših

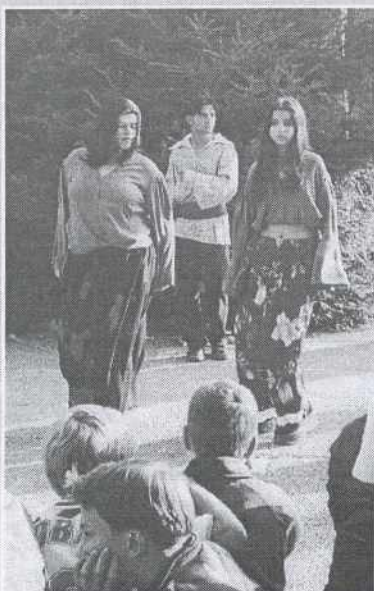
Monika Sandrelli

Romsko društvo Romani Union Murska Sobota in Vrtec »Romano« s Pušče sta pripravila kratko kulturno prireditev s piknikom ob tednu otrok in letu starejših občanov pri vrtcu na Pušči.

Za kulturni program so poskrbeli otroci iz vrtca »Romano« s Pušče ter otroška ter odrasla folklorna skupina Romani Union Murska Sobota.

Za dobro počutje pa je poskrbela kuhinja vrtca, ki je gostom ponudila čaj ter kavo ob ocvirkovih pogačah. Tudi domačega soka ni manjkalo.

Otroci ter starejši občani so se počutili dobro v naši družbi, zato bomo s takimi projekti nadaljevali tudi v letu 2000.

Mistu čhavorengru te puranejderengru dij

Romani Unia te u vrtec »Romano« andri Pušča kerdjam djejk tikno program mistu čhavorengru te puranejderengro dij.

Khelde te djilauđe lenge u čhavore andru vrtec Puščakro, palu dau pa khelde u tikne te u purani-

jder folkloristja zari Romani Union. Le manušenge pe kinaulinlahi khufej te tej zu cirikengre pugauči. Na falindja pa ni u kherutno sok.

Saurizijne sana voujaušne, mistu dau keraha asou papal andru 2000 berš.

Predstavitev knjige »Krvava voda«

Monika Sandrelli

Avtor je v omenjenem delu zbral svoja štiri dramska dela in sicer Krvava voda, Rdeča jabolka, Sedmi dan ter pravljica.

Vsa dela so bila že uprizorjena na odrskih deskah doma in v tujini. Avtor je vsa dela tudi zrežiral. V igrah se uporablja romski, slovenski ter prekmurski jezik.

Knjigo je izdalo Romsko društvo Romani Union Murska Sobota s finančno pomočjo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije.

Kot je u uvodu napisal eden izmed največjih romologov na svetu g. Dragoljub Ackovič, da je avtor knjige človek, ki sanja po romsko ter da je eden izmed tistih, ki sanja na materinem jeziku teh pa je pri Romih zelo malo, saj je Jožek Horvat-Mucedini Rom v Sloveniji, ki piše dramska dela (v romskem jeziku) in je hkrati tudi režiser svojih dramskih del. Poleg tega pa tudi predava romski jezik doma in v tujini.

V grajski dvorani v Murski Soboti je bila 1. oktobra 1999 predstavitev knjige »Krvava voda« avtorja Jožeka Horvata-Muca.

Območno srečanje romskih folklornih skupin

Štefan Bajič

Prvo območno srečanje romskih folklornih skupin, ki ga je organizirala RD Romani Union M. Sobota, je bilo v soboto 30. oktobra 1999 v Kino dvorani v Murski Soboti. Poleg domače folklorne skupine Romani Union, so sodelovale še naslednje folklorne skupine: Zeleno dombo - Puconci, Čapla - Vanča vas, Borejci, Zenkovci ter Zeleno vejš iz Serdice.

Na začetku je vse prisotne ter nastopajoče pozdravil tajnik RD Romani Union Murska Sobota Bajič Štefan. Vsaka skupina se je predstavila s tremi plesi. Na kon-

cu pa je v prisotnosti mentorjev folklornih skupin svoje strokovno mnenje povedala mentorica folklorne skupine Romani Union

Monika Sandrelli, ki ima tudi ustrezno licenco za poučevanje in ocenjevanje romskih folklornih plesov pri nas.

Območno srečanje v Murski Soboti

Andelina Cener

Oktober je potekalo Območno srečanje romskih folklornih skupin v M. Soboti. Nastopile so skupine iz Puconec, Lemerja, Vanče vasi, M. Sobote in tudi naša folklorna skupina iz Šerdice. Vsaka folklorna skupina je odplesala tri plesne. Po

predstavi je naše plesne ocenila komisija. Naša skupina je dobila nekaj pohval, bilo pa je tudi nekaj kritik.

Po končanem srečanju smo folklorne skupine odšle na kosilo v Grajski hram, potem pa domov, ker

smo se naši člani iz folklorne skupine dogovorili, da bomo šli v gostilno Gomboc v Fikšincih jest pice. Pico nam je častil mentor Đango. Hoteli smo tudi v diskoteko, ampak punce niso bile polnoletne, zato smo se odpravili domov.

Romski jezik

Janja Rošar

9.10.1999 je začel na Ljudski univerzi v M. Soboti potekati tečaj romskega jezika. Predavanje poteka vsako soboto od 9.00 - 10.30 ure oziroma dve šolski uri. Predavatelji so: Jožek Horvat-Muc, Monika Sandreli in Štefan Šarkezi. Na predavanju se udeleženci učijo ter podrobneje spoznavajo romski jezik. Vsak udeleženec bo na koncu prejel tudi diplomu. Za uresničitev tega projekta, ki poteka pod okriljem Romani Union M. Sobota je dala tudi svoj prispevek Mestna občina M. Sobota.

Kostanjev piknik

Anita Cener

17.10.1999 je imelo naše društvo Zeleno vejš - Šerdica kostanjev piknik. Na piknik smo povabili tudi člane iz društva Romani Union M. Sobota. Na pikniku smo pekli kostanje in klobase ter pili sok in vino. Kljub mrazu je bilo zelo prijetno, saj smo skupaj preživeli kar nekaj lepih uric.

Izbor romskega športnika in ekipe za leto 1999

Štefan Bajič

Romsko društvo Romani Union iz M. Sobote bo dne 17.12.1999 v grajski dvorani proglasil romskega športnika in ekipo leta za leto 1999. Komisija za izbor športnika leta in ekipe leta v sestavi:

Evgen Titan kot predsednik, Stanko Kerčmar, Kos Anton, Filip Matko, Gider Tonček ter Koordinator sestankov komisije Bajič Štefan, je čez leto budno spremljala uspehe ekip ter posameznikov, saj so v letu 1999 imeli kar nekaj sestankov.

Za izbor športnika leta so v igri sledeči kandidati:

Marinko Šarkezi - NK Maribor, Adamo Baranja - NK Mura, Simon Baranja, Jože Kokaš, Cener Zdravko - NK Potrošnik Beltinci, Dejan Baranja in Kristjan Cener, ki igra v tujini in Pestner Leonardo - NK Roma.

Za ekipo leta se potegujejo: NK Roma, NK Pušča, KMN Hrabri miški - Šerdica, KMN Sotina, KMN Pertoča, KMN Krašči, KMN Ledava-Černelavci, KMN Asvalt-Borejci, SD Ali Kardoš-Pušča.

Komisija za izbor bo svoj sestanek in končno oceno imela 17.12.1999.

Romsko društvo Capla

Zlatko Hahn

Elvis Resnik

Nekaj vam bomo povedali o našem naselju Vanča vas - Borejci. V našem naselju živi okrog 350 ljudi.

Naselje je zelo lepo urejeno. Imamo dve športni društvi, to sta NK Roma, ki igra v 2. MNL in je na prvem mestu. Drugo nogometno društvo je KMN Asphalt, ki je prav tako na prvem mestu v B. ligi. Imamo pa še kinološko društvo Roma, ki ima prav tako lepe uspehe. Največji uspeh je dosegel pes z imenom Baal, ki je na svetovnem prvenstvu med štiristotimi psi dosegel 84. mesto. Pes je last Kokaš Franca-Burgole. To bi bilo o našem naselju vse, zdaj pa še nekaj o društvu. Folklorna skupina

je imela letos pet nastopov. Nazadnje smo nastopali na občinskem tekmovanju v vlečenju vrvi, ki je bilo v našem naselju. Naša ekipa je osvojila 2. mesto. Nastopili smo tudi na dostih seminarjih in nazadnje smo tudi gostili delegacijo iz Makedonije ter upamo, da so bili v našem naselju zadovoljni. V našem društvu nimamo člane samo rome, ampak tudi ne rome.

4. decembra imamo zaključek, takrat pa bomo zaključili naš letošnji program. zahvaljujemo se vsem plesalcem in članom našega društva za njihovo sodelovanje. Obenem se pa zahvaljujemo tudi našemu vodstvu, ki nam daje podporo in tudi veselje za delo. Na koncu pa vsem romskim društvom Slovenije želimo vesel božič in srečno novo leto, ter da bi še naprej sodelovali med sabo.

Valaso tumenge phenaha pali amaro gaf Vanča vas - Borejce. Andi amaro gaf žin 350 manuš. U gaf hi fejn lačhardo. Hi men duj športne društvi, ada hi u NK Roma so labduzinel andi 2. MNL te hili pu eršti hejo. Dujto nogometno društvo hi u KMN Asphalt so hi ipen afka pu eršti hejo andi B liga. Himen mik kinološko društvo Roma so hi len ipen afka fejn uspehja. Lek parijder uspeh kerdja u žukel Baal so pru svetovno prvenstvo miškru štaršel žukila osvojindja 84. hejo. U žunkel hi le Kokaš Francisko-Burgola. Ada ovlahi pal amaro gaf sa, akan pa valaso mik pali amaro društvo: la folklorna skupina sinja panč nastopja. Pu lejsti pa nastopindjam pu občinsko tekmovanje andu šijlo te

cidel. Amari ekipa sinja dujti. Nastopindjam te pu but seminarđja, te pu lejsti zi mende sana i delegacija andri makedonija, te kivaninas kaj sana andi amaro gaf zadovoljne. Andi amaro društvo nan čak ruma, hi te na na ruma.

Andu 4. decemberi hi men zaključek, te akor pa zaključinaha amaro adaleberšesko program. Til parikiras sa plesačenge te le članenge andru amaro društvo vašti lengri pumut. Te parikiras mijk amare vodstvoskrte, so men podpiralinel te del men vuja vaši amari buti. Pu lejsti pa sa društvenge andi Slovenija kivaninas vujašni božiča te lačo nevo berš, te kaj mik angje afka sodelovalinahahi miškri amenge.

DAN MRTVIH

1. novembra se po celem svetu spominjamo na svoje pokojne svojce. Tudi jaz imam že nekaj pokojnih, ki sem jih imela rada. Zato se za ta njihov praznik vedno spomnim nanje. Sveče in ikebane sva z Đangom in Nino nesli moji babici, ki je pokopana v Serdici in pa Đangojevemu očetu, ki je pokopan v Sorini. Ob babičinem grobu sem bila nekaj trenutkov sama, takrat so se mi v glavi odvrteli spomini na mojo babico, katero sem imela zelo rada. Tudi ona me je imela zelo rada. Čeprav je pokopana že 12 let, jo še vedno včasih pogrešam. Želim si, da bi mi lahko v težkih trenutkih stala ob strani, ter da bi me vsaj še enkrat lahko pobožala po glavi. Tudi ob grobu Đangojevega očeta sem se zamislila, kako bi zdaj on bil vesel, da si je Đango končno ustvaril družino in da ima tako krasno hčerko, katero bi kot dedek sigurno zelo razvajal.

Spomnila sem se tudi na svoje ostale svojce ter tudi njim sem prižgala svečko in uredila grobove tako lepo, kot za dan mrtvih.

■ ANITA CENER

Romano Zeleno vejš, Serdica

NAGELJ

Poleti smo bili povabljeni na slavnostno proslavo v Sorino. Ta proslava se je organizirala v čast našim izseljencem, ki živijo v Kanadi. Imajo tudi folklorno skupino z imenom Nagelj v kateri nastopajo mladi Slovenci, ki živijo v Kanadi. Na proslavi so poleg skupine Nagelj iz Kanade, nastopile tudi folklorne skupine iz Prekmurja (Radenci, Šalovci, Avstrije itd.), naša skupina ter otroci OŠ Serdica.

Na proslavi mi je bilo zelo všeč, saj je bil zelo dober program. Tudi zelo dobro so nas pogostili.

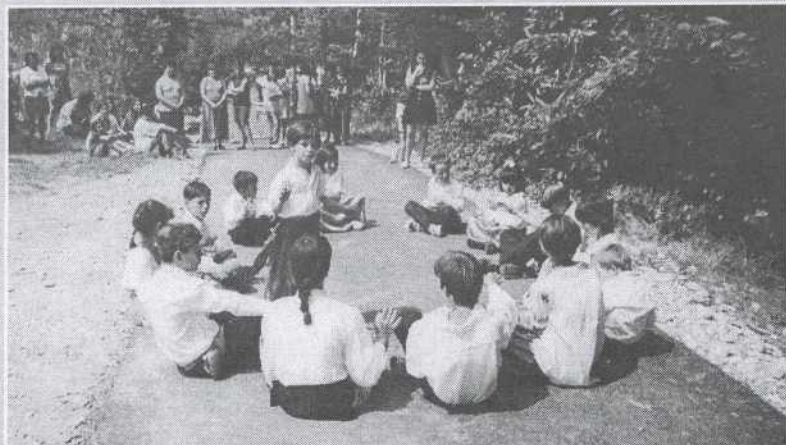

V PEČAROVCIH

Avgusta je naša folklorna bila povabljena v Pečarovce na srečanje naših zdomcev, ki so zaposleni v Voralbergu. V Voralbergu je zaposlen tudi moj stric, zato nam je on organiziral, da smo tudi mi lahko nastopili v Pečarovcih. Odplesali smo kar nekaj naših plesov in našim rojakom je bilo zelo všeč. Poleg nas je nastopila še ena folklorna skupina, ki pa se je predstavila s slovenskimi ljudskimi plesi. Pogostili so nas s pijačo ter z bujto repo in kolinami. Ko smo pojedli, smo se morali hitro odpraviti domov, saj je začela divjati nevihta.

■ ANITA CENER

Romano Zeleno vejš, Serdica

ŠPORTNI DAN

Imeli smo športni dan. Šli smo na Serdiški breg. Šli smo tekmovali kdo bo zmagal. Bilo je zanimivo. najprej smo metali žogo, nato smo brcali žogo potem smo tekli po štirih nazaj. Zmagala je osnovna šola Serdica. Dobili smo bonbone. In na zadnje smo šli domov.

■ PETRA ŠARKEZI

4. razred Serdica

GOSTJE IZ MAKEDONIJE

V soboto 6. novembra 1999, nam je gospod Štefan povedal, da bodo popoldne prišli k nam gostje iz Makedonije. Nato smo se odpravili v Mursko Soboto na tečaj romskega jezika. Med romskim jezikom smo dobili obisk gospoda iz Makedonije, ki je pred kratkim dobil doktorat. Ko se je poslovil, smo tudi mi končali in se odpravili domov v Serdico. Ko smo prišli domov, smo člani romskega društva pripravili program. Ko so prišli gostje iz Makedonije, jih je najprej pozdravil predsednik društva, nato pa je sledil kratek kulturni program. Po končanem programu smo goste pogostili, med tem pa je Manuel zaigral na sintersajzer in vsi skupaj, tudi gostje so zaplesali.

■ KRISTIAN CENER
Zeleno Vejš Serdica

PLESALI SMO V AVSTRIJI

Naš predsednik Štefan Šarkezi nam je povedal, da so nas povabili plesat v Avstrijo. Povabila nas je družina, ki ima kmečki turizem. Na tem kmečkem turizmu je Terezija in Sandra iz Serdice. Pred tem smo imeli, da smo se pripravili za ples. Zvečer smo z avtomobili prispeli v Avstrijo. Ko smo prispeli tja, smo se preoblekli v našo romsko nošo. Jezni smo bili, ker smo dolgo čakali na nastop.

Končno smo nastopili. Občinstvo je bilo navdušeno nad našimi plesi so nas spremljali s ploskanjem. Ko smo odplesali, je med pavzo Drago zaigral na sintisajzer nekaj pesmi. Ni nam bilo več dolg čas. Jaz in Rozika sva plesali. Nastopila je tudi skupina, ki je odigrala nekaj pesmi na pihala. Dve pesmi je spet odplesala naša folklorna skupina. Nato nam je Manuel zaigral pesem sija djek romni.

Vsaka plesalka in plesalec iz naše folklorne skupine si je izbral plesalca ali plesalko iz Avstrije. Anita je povabila na ples lastnika, Đango pa lastnikovo hčerko. Ostali smo si pa poiskali vsak svoj par in zaplesali nekaj taktov. Avstrijecem se je ta naša gesta zazdela super. Zelo so bili navdušeni nad nami. Tako smo večer končali. Odpravili smo se v avtomobile in se odpeljali domov.

■ ANDREJA BARANJA
Romano Zeleno vejš, Serdica

Moj sonček

Anica Cener

Ali morda veste, kdo je moj sonček? Če ne veste, preberite ta spis do konca, pa boste izvedeli, kdo je moj sonček.

Moj sonček je skuštrana mala glavica z zlato-rumenimi kodrčki. Iz prelepega obrazka zrejo vame sinje modre oči. Te oči so tako lepe, da se mi včasih zazdi, da se utapljam v njihovi modrini, če dolgo časa zrem vanje.

Moj sonček je majhno bitjece, veliko okrog 90 cm in težko kakšnih 11 kg.

Ste zdaj že ugotovili, kdo je moj sonček? Če ne, naj povem, da je to moja hčerka Nina, ki je rojena 16.3.1998 v M. Soboti. Tisti ponedeljek, ko je na svet prišla moja mala Nina, je bil moj najlepši dan v mojem življenju. Pri rojstvu je bila težka 3.450 g in dolga 51 cm.

Prvi trenutek, ko sem jo zagledala se mi je zazdelo, da je najlepši otrok na svetu. Bila sem ponosna sama nase, da sem podarila življenje tako ljubkemu bitju kot je moja Nina.

Zdaj je Nina stara že leto in pol. Zna zelo lepo govoriti in je zelo bistra deklica. Svoje prve korake je naredila pri 9 mesecih. Na prve zobke pa smo čakali precej dolgo, saj je prvi zob prikukal na plan tri dni po Nininem 1. rojstnem dnevu.

Še danes se spomnim tistega jutra, ko sem opazila, da ima prvi zob. Od veselja so mi po licu zdrsele solze sreče. Nina ima rada živali, knjige, rada pleše, poje, posluša glasbo, ... Včasih smo

vsi po vrsti kar jezni nanjo, ko moramo v enem dnevu z njo prebirati kako knjigo in to ne samo enkrat, ampak mnogokrat.

Kaj moremo, takšni so otroci in mi kot starši si želimo, da bi jim lahko uresničili vse kar si želijo. Zelo rada se tudi pošminka in parfumira. Včasih najde mojo šminko, pride k meni in pravi takole: »Mama, Nina pa se minka.« Upam, da ste te njene besede razumeli. Včasih je tudi nagajiva, ampak potem si mislim, da je boljše, če je poredna, kot pa če bi bila bolna. Kajti ni hujšega od tega, kot to, da moraš gledati to malo nebogljeno bitje

ležati v postelji z vročino, vnetim grlom in ne vem še s čim. Zato vsi starši bodimo veseli, če so naši otroci včasih malce nagajivi, kajti to je dokaz, da so zdravi in mislim, da je zdravje naših otrok najpomembnejše.

O Nini bi vam lahko opisala še dosti stvari, katere ima rada ali pa jih ne mara. Ampak mislim, da ste v teh nekaj vrsticah razbrali, kdo je moj sonček, zato bom počasi končala. Na koncu naj povem, da v naši hiši vedno sije sonce, čeprav zunaj dežuje ali pa sneži. Pri nas doma vedno za sonce poskrbi Nina, ki jo v hiši vsi obožujemo.

NEVO BERŠ

Vakijren, kauj tuke žuvli na troumel
 aunde te parikijrel
 Kauj tuke akur bari kinja kejrel.
 Šej hi adau hohavijbe,
 Šej pa čačijpe.
 Muken adau sa undu beng aunde,
 Se adau hi u hohaude aunde baunge.
 U Roma pumen akor auri čhikijren,
 Te pri saki njoma oudja pijren.
 Zu Roma aur ništa na laukhes,
 Sar pru stolo i šuki gouja,
 Baur akur hi le romen i vouja.
 Ham lekfeder leske pasinla,
 Kada peske loli mol kinla.
 Akaun žaunen so kijren u Roma,
 Kaj na gondolijnen čak palu duge drouma.

BOŽICA

U boroco upre terdjauras,
 Te akur le manušen te pijel akhauras.
 Buter u cukri hasahi,
 Sar pa len pru boroci čhahahi.
 Me kaumaf le dijl,
 Ham hauhi oči, hot dukhalahi u pijr.

■ ROMEO HORVAT-POPO

December v vrtcu Romano

Suzana Korošec

Leto 1999 se hitro približuje h kraju. Zakorakali smo v zadnji mesec tega leta, to pa je december in je najlepši, najbogatejši, najpestrejši; skratka, to je mesec poln radosti, presenečenj, veselja, sreče, pričakovanj in še bi se dalo naštevati te prijetne občutke pri katerih mala otroška srčeca kar zaigrajo.

Najbolj pa se vsega tega veselijo seveda vsi otroci, ki z vsemi temi mešanimi občutki pričakujejo Miklavža, predvsem pa dedka Mraza. Na slednjega se v vrtcu še posebno skrbno pripravljamo. Skupaj z otroki bomo vrtec okrasili, da bodo dnevi, ko pričakujemo dedka Mraza pravljični.

V goste smo povabili otroško plesno skupino iz vrtca Gozdiček

iz Murske Sobotice. Ti se nam bodo predstavili s svojimi plesi. Po plesu bodo imeli otroci priložnost, da se med seboj spoznajo, poigrajo in si kaj zapojejo.

Obiskal nas bo tudi čarodej »Binč«, ki nam bo s svojo spretnostjo »čarobnih« rok »pričaral« belega zajčka, belega golobčka, kakšen bonbon in še kaj.

Pred samim prihodom dedka Mraza, se bo naš vrtec spremenil v gledališče. Otroci si bodo za svoj »denar« kupili vstopnico, ki poiskali svoj sedež in si ogledali lutkovno igrico o dedku Mrazu, katero jim bodo zaigrale tovarišice iz vrtca Romano.

Da pa vsega tega ne bodo deležni samo otroci, ki trenutno obiskujejo vrtec, smo k nam v vrtec povabili tudi starejše pred-

šolske otroke, da bi skupaj z nami delili te prijetne občutke in se z nami pozabavali, poveselili in navsezadnje spoznali, kako čudovito je biti otrok v vrtcu.

Po vsem tem nas bo končno, 21. decembra 1999, obiskal dedek Mraz, katerega se veseli staro in mlado, veliko in malo. Dedku Mrazu bomo seveda zapeli pesmice, mu povedali kakšno deklamacijo, ga kaj povprašali in mu kaj lepega tudi povedali. Dedek Mraz pa bo prav vse predšolske otroke od drugega leta starosti, tudi tiste, ki še niso vključeni v vrtec, obdarili.

Moja Pika

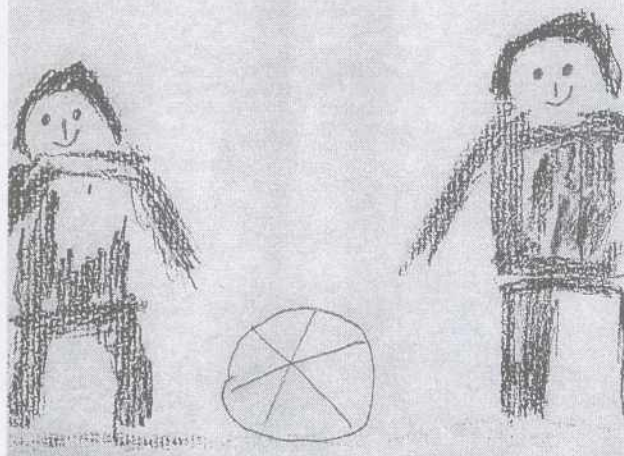
Moja najljubša žival je Pika.
 Je majhna in rjave barve.
 Pika se zelo rada igra.
 Časih me ugrizne. Pika
 ima svoja utica, kjer spi

Tanja Horvat
 Romano zelena vejš.
 Serdica
 2. RAZRED

PATRIK HORVAT
 1. RAZ.
 SERDICA

IGRA Z ŽOGO

VAJA

LANA BARANJA
 1. RAZ.
 SERDICA

TOMI IMA PSA

ŽOGA JE RUMNA.

AVTO JE ZELEN.

MIŠ JE SIVA.

Korenček

Korenček raste v zemlji.
 Je oranžne barve. V zemlji ima
 koren. Nad zemljo ima liste.
 Rabimo ga v juhi. Mamma ga
 shranjuje v zamrzovalniku.

Alen Šarbožič
 Serdica

